

Priloga: Rzd-01-14-00011-01

Datum: 12.6.2014

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00035**

Ime enote: **Zagoriške mačkare**

Sinonimi imena enote:

Zagariške mačkare iz Dobropolja

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

pustovanje, maskiranje, izdelava mask, ljudsko gledališče

Kratek opis:

Zagoriške mačkare so pustna šega z elementi ljudskega gledališča. V Zagorici pri Dobropolju pustna skupina z značilnimi liki in naličji na pustno nedeljo dopoldne pobira darove po hišah, popoldne uprizori poroko, babji mlin, žaganje babe in oranje.

Opis:

Zagoriške mačkare so pustna šega z elementi ljudskega gledališča. V Zagorici pri Dobropolju pustna skupina z značilnimi liki in naličji na pustno nedeljo dopoldne pobira darove po hišah, popoldne pa uprizori poroko, babji mlin, žaganje babe in oranje. Priprave na pustovanje se začnejo po novem letu z razdelitvijo vlog in obnovo mask, pri čemer sodeluje celotna lokalna skupnost. Pustno skupino sestavlja do 50 likov z značilnimi naličji (larfe) iz poslikanega papirmašaja in visokimi kapami (kasturji) iz lepenke, z zavrtimi vrhovi in okrašenimi s pisanimi trakovi.

V nedeljo dopoldne jajčarja in grbci obišejo domove. Jajčar s kasturjem na glavi in jajčarica s cekarjem, oblečena v ponošena pisana oblačila, zbirata darove (največkrat jajca, v zadnjih letih raje denar). Spremljajo ju grbci, varuhi jajčarjev, ki lovijo otroke ter napovedujejo prihod k hiši. Grbec ima oblečen kožuh, okoli pasu pa zavezane kravje zvonce. Na glavi ima star klobuk, okrašen s pisanimi trakovi, in v rokah gorjačo.

Popoldanski del, ki se ga poleg domačinov udeležijo tudi drugi obiskovalci, poteka na osrednjem vaškem prostoru ("luža"). Tam se v sprevodu, ki mu poveljuje komandant in ga spremlja harmonikar, predstavijo vsi liki. Najprej se predstavi župnik z ministrantom in mežnarjem (nastopajo od 2. sv. vojne). Za njim gredo pari ta lepih mačkar, ki jih sestavljajo ženin in nevesta, priče in svatje. Vsi so oblečeni v belo, ta lepi imajo na glavah kasturje ter čez ramena poveznjene pisane rute. V sprevodu so tudi druge maske, npr. Mary iz Amerike z ljubimcem, tronogi dvojček, tj. debeluh, ki ima tri noge in dve glavi, ter mož z babo v košu (nastopajo od 70. let), in predstavniki poklicnih skupin – mlinarja, žagarja ter piskrovez. Na koncu sprevoda Mice, oblečene v črno, vozijo kurenta, s slamo napolnjeno debelo lutko. Sprevodu v kočiji sledita ta star in ta stara z dojenčkom. Grbci v sprevodu in

med gledalci ustvarjajo red, ta star in ta stara pa z vragolijami povzročata nered.

Sledi dramska predstava, sestavljena iz štirih slik. Prizori so stalni, besedilo je delno improvizirano in odvisno od nastopajočih. Zaporedje slik se lahko spreminja. Najpogosteje je prva slika babji mlin (babji maln). Z besedami "Stara not, mlada v'n" mlinarja s pomočjo velikega mlina spremenita stare Mice v mladenke, z izjemo lika ta stare. Ker je mlinarja ne moreta zmlati, sledi višek pustovanja – žaganje babe, ko žagarja v krsti pripeljeta ta staro ter jo ob vpitju in joku razžagata na polovici. Tretja slika je obred poroke, ko duhovnik poroči ženina in nevesto, piskrovez pa za njuno srečo razbije lonec. Obred se zaključi s plesom ta lepih. Predstava se zaključi z oranjem. Orač in Mice priženejo na "lužo" lik vola, ki vleče plug, s katerim obredno "zaorjejo v pomlad". Sledijo gonjač z bičem, orač (otkar) in sejalec, ki poseje seme. S tem se pustni obred zaključi.

Zanesljivih podatkov o izvoru in začetkih Zagoriških mačkar ni. Med drugo svetovno vojno jih zaradi pomanjkanja fantov niso več organizirali. Leta 1962 so na pobudo Toneta Ljubiča in etnologa dr. Nika Kureta mačkare ponovno oživili. Zaradi izvedbe, ki zahteva veliko nastopajočih, pustovanje izvajajo vsakih nekaj let. Praviloma pri izvedbi sodelujejo le neporočeni fantje iz Zagorice, zadnja leta pa sodelujejo skoraj vsi člani vaše skupnosti, tudi poročeni, dekleta in otroci.

Datacija:

zadnja četrtina 19. stol. (domnevno), 1962

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **ZAGORICA (DOBREPOLJE)**

Opis lokacije:

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **478260** X: **77710**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Vaška skupnost Zagorica, Zagorica 48, 1312 Videm-Dobropolje

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00035.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Nena Židov, 2014

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija, etnokoreologija, etnomuzikologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:
Izdelovanje papirnatih rož (EID 02-00009)

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Zagoriške mačkare, pustno skupino in šego z elementi ljudskega gledališča, so ponovno oživili leta 1962. Sedanji liki in celotno pustno dogajanje sledijo ustnem izročilu starejših prebivalcev Zagorice ter se zavestno ohranjajo in prenašajo na mlajše generacije. Izvedba pustovanja zahteva vključenost celotne vaške skupnosti in pomembno vpliva na vzpostavljanje lokalne identitete in povezovanje domačinov. Zaradi zahtevnosti izvedbe pustovanje izvajajo le vsakih nekaj let. Pustno dogajanje v Zagorici povečuje prepoznavnost kraja, saj se pustovanja poleg domačinov udeležujejo tudi obiskovalci iz drugih krajev.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **12.6.2014**

Št.: **Rzd-01-14-00011-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI